

**SOKAĞA İTİLEN ÇOCUKLAR İLE ŞİDDET İLİŞKİSİ VE
SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİNDE ÖNCELİKLER****SOKAĞA İTİLEN ÇOCUKLAR İLE ŞİDDET İLİŞKİSİ VE
SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİNDE ÖNCELİKLER**

Suavi TUNCAY*
Canan SEVİMLİ GÜR**
Selmin ŞENOL***
Gözde BUDAK****

Özet

Bu çalışmanın asıl amacı kimsesiz bırakılan ve sokağa itilen çocuklar ile ilgili kavramların değerlendirilmesi yanında gerek gözlemlerimize ve gerekse literatür içinde elde edilen görüş ve dokümanlar ile bilimsel ve adli açılarından suç ve suçluluk sorununun çözümlenmesinin temel dayanağının odağında olan aile, yerel yönetimler ve devlete ait kurum ve kuruluşlara ve de yine eğitim kurumlarına düşen görevlerin birbirleriyle eşgüdüm kurularak örtüştürülmesini ve şiddet eylemlerine yönelik bazı uygulamaların foto grafik ölçüler içinde yansıtılarak sosyal sorumluluk bilincinin artırılmasını hedeflemektedir. Sorunların başında göç olgusu ve kentleşme, hızlı nüfus artışı, aile yapısı ve birliğin erozyonu, yasal yaptırımların yetersizliği ve medya ve popüler kültür gelmektedir. Aile ve eğitim kurumları ile iş yeri ve çevre ilişkisi kurulabilmeli yönetim faktörü ile birlikte denetim modelleri de ortaya konulmalıdır. Kısacası gelişmiş toplumların uyguladığı gibi tüm kurum ve kuruluşlar birlikte eşgüdümlü çalışmalı, yerel yönetimler ve medya bu konulara duyarlı olmalı ve kimsesizlik ve çaresizlik algısı mutlaka önlenmelidir.

Anahtar Kelimeler: *Sokağa itilen çocuklar, suç, şiddet, sosyal sorumluluk, göç, kentleşme, medya, popüler kültür*

Abstract

The aim of this study is to assess the concepts in regards to children who are desolated and thrown onto the streets and to match family, local governments and responsibilities that fall on to the State which are in focus of the main foundation of the solution of crime and guilt by means of the documents obtained as well as scientific and judicial perspectives and to increase the social responsibility awareness by projecting some violence prone practices in photographic measures. Foremost of all the problems are the fact of immigration and urbanization, rapid population increase, erosion of the family structure and family union, inadequacy of legal sanctions, media and the popular culture. Family, education institutions, work place as well as all institutions and organizations have to work in coordination, local governments and media have to be sensitive on these subjects and the perception of desolation must absolutely be prevented.

Key Words: *Children who thrown onto the streets, crime, violence, social responsibility, immigration, urbanization, media, the popular culture*

* Dr., Uluslararası Türkbilim Dergisi

** Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü

*** Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi

**** Arş. Gör., Kocaeli Üniversitesi, Biyoteknoloji ABD

GİRİŞ

İnsan topluluklarının yaşayışlarını yöneten yazılı olmayan kanunları örf adet ve geleneklere tabi yaptırımları da vardır. Bu davranışların sosyolojik açılardan incelenmesi toplumu meydana getiren koşulların bilinmesi olduğu kadar kurum ve kuruluşların da bu olay ve olguları incelemesi ve bazı önermelerde bulunması gerekiyor. Bu açılardan bakıldığında toplumda beliren veya belirmesi ve ortaya çıkması mümkün görülen sorunların nedenlerinin de araştırılması önem kazanıyor. İşte bu paradigmadan bakıldığında insanlık tarihi kadar eski bir eylemi temsil eden göç çeşitli sebeplere bağlı olarak ortaya çıkmakta ve hala günümüzde yaşanan bir sorun olarak gündemimizde bulunmaktadır. Bu hususu tek bir bilim alanı içinde ele almak mümkün değildir. Farklı bilim alanlarının katkısı ve etkisi ile sosyolojik gerçekliğin irdelenmesi daha akla yakın görülmektedir.

Tarih boyunca insanlar bir yerden diğer bir yere giderek bir eylemde bulunmuşlardır. Göç olgusunu kısaca böyle tanımlamamıza imkân vermektedir. Göç olgusu bilindiği gibi iç ve dış göçler olarak tezahür etmektedir. Oysa kentleşmede genellikle şehre göç edenler aynı yörelerden ve şehirlerden geldiklerinden daha önce edindikleri davranış setleri ve algılarını da psikolojik süreçler açısından taşımakta oldukları da gözlemlenmektedirler. Eski kent ve yöre sakinleri ile birlikte oturmakta olmalarına rağmen, eski kent sakinlerine de mesafeli durmaktadırlar. Zamanla kente ve kentliye ait değerlerle yabancılaşan hatta zaman zaman çatışan kendine özgü bir gecekondu kültürü çevresi oluşturarak adeta yalnızlığı temsil eden ve birbirinden beslenen kente açık gettoları da oluşturmaktadırlar. Bu içe kapalı bölgeciliğe ve hemşericiliğe karşı da kentlilerin göç edenlere yönelik ön yargılarıyla gelişen eleştirileri ile olumsuz hatta hiç benimsenmeyen davranışlarına yönelik şikâyetleri giderek ve artarak oluşmaktadır (Bkz. Tuncay ve diğerleri, Sosyopsikolojik Açılardan Göç Olgusunun İrdelenmesi, Türkbilim Sayı: 21 Sf.119 ve devamı).

İnsanlar çeşitli zorlukların ve ihtiyaçların karşılanabilmesi için bir yerden diğer bir yere çeşitli sebeplerle göç etmektedir. Hal böyle olunca göç süreci içinde yaşanan tarihsel açılardan toplumların yaşam tarzları; bu sürecin de temellerini irdeleme ve davranış nedenlerini anlamak için de tarihin derinliklerinde dek gitmek zorunda kalmaktadır. Hatta daha da öteye geçmiş dönemlerde yaşayan insanların durumlarını da ele alarak arkeolojik analizlere de tabi tutmaktadır. Son olarak toplumların ana gövdeleri içinde önemli bir yeri olan din faktörü ile ilgilenen sosyolojik araştırmaların oldukça geniş bir açıdan ele alınarak hayata geçirilmesi ve önermelerde bulunabilmesi söz konusu olmaktadır. İşte bu süreci belirleyen en önemli faktörlerden birisi de Tuncay'ın belirttiği gibi dil, kültür ve tarih faktörüdür. Bu cümlelerden olarak özellikle gençlik ve büyük bir sorun olmaya aday sokak çocukları bütün sosyolojik ve siyasal kurumların üzerinde durduğu ve ilgi alanı oluşturduğu popülasyon ölçüğüdür.

Gençlik, nüfus hareketleri içinde demografik açıdan oluşan sorunların odak noktasına çekilerek; enerjilerinin saplantı biçimine dönüştürülmesi ve ideolojik çerçeve içine alınması,

Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi

yani yıkıcı ve bölücü yasadışı faaliyetlere ve illegal örgütlere katılma eğilimi göstermesi yerine, yepyeni oluş ve olgulara yönelik entegre sevgi ve üretim süreçlerine yönlendirilebilmesi bu kesimin psikolojik sorun olmaktan ziyade, gençlik sorunlarının psikolojik boyutu önem taşımaktadır. Ruhsal açıdan sosyalizasyon süreci dışında kaldığı takdirde; gençlik, yüksek idealler yerine, insanlara karışmaktan hoşlanmayan, çaresizlik içindeki ruhsal yapılarıyla kırılcılık, agresiflik, şiddet ve vahşet gibi görüntüler geliştirmekte siyasal ve sosyal bütünleşme yerine; patolojik mantık kurgularıyla çağın hastalığı biçimine dönüşebilmektedir. Oysa gençlik gibi tüm ulusa ait enerji yüklü önemli bir kaynağın daima korunması ve temiz tutulması gerekmektedir. İşte çağımızın bu hastalığı siyasal yabancılaşma, psikolojik yalnızlaşma ve sosyolojik şiddet örüntülerini içermektedir. Bu paradigmalardan bakıldığında; Türkiye’de gençlik sorunlarının analizi büyük önem taşımaktadır. (Bkz. Tuncay, 2000; Türkiye’de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu).

Bu bağlamda farklı bir bakışla ele alınan Politik Psikoloji büyük grupların, -burada gençlik popülasyon sorunlarının- kitlelerin, ulusların birbirleriyle olan ilişkilerini ele alarak bu ilişkilerde rol oynayan sosyolojik gruplar arasında gelişen psikolojik etmenler de değerlendirilmektedir. Daha da derinliğine bu sürece etki eden siyasal aktörlerin de psikolojik analizlerini ve davranış örüntüleri içinde ele alan politik psikoloji kapsamı içinde kabul gördüğünü belirterek, büyük gruplar ve uluslarla bunların liderlerini ve liderler arasındaki ilişkilerin psikolojik boyutlarını da incelemektedir. Zira aslında psikoloji çok geniş uygulama alanı olan bir bilim dalı olarak, gelişim psikolojisi, davranış psikolojisi, analitik yönelimli psikoloji gibi alt psikoloji dallarını da içermektedir. Zira politik psikolojinin sorunlara yaklaşım yöntemi eklettik ve entegratif anlayışla sebep sonuç ilişkisi içinde derinlik yani analitik psikolojisinin temeline dayandırılması ancak insan ve grup ilişkilerinde sosyolojik sorunların incelenmesi başarılabilir.

Bu nedenle, ulusal ve uluslararası ilişkilerdeki davranışların yüzeysel değerlendirmesi ve görünür psikolojik sorunlardan daha çok, altta yatan, derinlemesine incelemeye anlaşılan motivasyonlar politik psikolojinin çalışma alanıdır ve bu kitap da bu konuya odaklanan ilk çalışmalardan biri olarak öne çıkmaktadır (Bkz. Abdülkadir Çevik’ten Aktaran Bülent Evre, Politik Psikoloji, 2009, EUL Journal of Social Sciences (VII-II) LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi December 2016 Aralık).

Özellikle politik diğer bir ifadeyle siyasal psikoloji içinde ele aldığımız Kültür, dil ve tarih üçgeni içinde gelişen kurumsal yapıların işleyişinde genellikle ortaya çıkan bir eylem türünü de açığa çıkarmaktadır. Çünkü sosyoloji bir bakıma özellikle kurumsal yapılarda işleyişi grup oluşum süreçleri açısından yasalara bağlı benzeşim modeli içinde ele almaktadır. Zira gerek çalışan kesimlerin ve gerekse bu organlardan hizmet alanların baskı ve şiddete dayalı olmadan vatandaşlık bağı çerçevesinde hizmet alması gerekmektedir. Sahipsiz sokak çocuklarının kurum dışı bile olsa mobbing olarak algılayabileceğimiz bir davranışla muhatap olmaması gerekmektedir. Günümüzde sadece çalışana değil, bu grupla ilişki halinde olabilecek çocuklarımızın mobbing olarak adlandırılan bir eylemle karşılaşmaması, kısacası kurumsal sorumluluk bilinci çerçevesinde kişi ve grupların yani vatandaşlık bağı olan insanların hizmet

Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi

alabilmede birbirleriyle uzlaşması ve anlaşması ile toplumu bir bütün olarak algılaması açısından da psikoloji ilminden de yararlanmaktadır.

Görüldüğü gibi sokağa itilen çocuklar ile şiddet ilişkisi ve sosyal sorumluluk projelerinde öncelikler başlığı altında ele aldığımız bu konu, disiplinler arası bir çalışmayı da gerekli kılmaktadır. Çünkü kurumsal yapıların işleyişinde yani kısaca çeşitli kurum ve kuruluşlarda mobbing ile ilgili sempozyumlar, paneller ve yazı ve makaleler giderek artmaktadır. Çünkü bu konunun kavram olarak tartışılmasının dışında psikoloji, iletişim, hukuk ve mesleki açılardan işyerlerinde de görülen psikolojik şiddet olarak ta karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Tuncay ve diğerleri, Sempozyum, İş Yerinde Psikolojik Şiddet(Mobbing), Adli Bilimciler, Acil Hemşireleri, EÜTF Acil Tıp A.D, 16.Ekim 2010, İzmir).

Yöneten ve yönetileni de aşarak görülen fikir ve ideolojilerdeki algısal yeti ile uygulama çatışması genellikle en çok popülasyon yani nüfus ölçekleri içinde genç kuşaklar olduğu gibi, yoksul kesimleri ve kent varoşlarında yaşayan gecekondu dokusu içindeki aileleri de yakından etkilemektedir. Aslında bu etkileşim kentli yaşıtlarına özenme, ailenin kırsal yaşam anlayışına ve otoritesine başkaldırı biçiminde göç eylemi ile kentlere girerken; diğer yandan da dışarıdan kentlere göç yolu ile gelenlerin olumsuz davranışlarına karşı gelişen kentli tavır ve ardından ötekileştirici ve dışlayıcı tepki biçiminde bir süreci izlemektedir. Öncelikle masum bir eylem olarak gelişen sokağa itilen göç ile gelen kentlilerin sahip çıktığı çocuk nüfus, daha sonra kentlilerce benimsenmeyen tutumlarından dolayı ve dilencilik vb. gibi istenmeyen eylemlerine karşı kentlilerin uyarı ve eleştirilerine muhatap olmaktadırlar. İşte bu demografik yapılarda yer alan kentlere göç ile gelen çocuklar kamu kurum ve kuruluşların da ilgisiz kalması yerel yönetimlerin de duyarsızlığı sonucu hemen her köşede üçlü beşli gruplar ve ardında onları takip eden bir büyük kişinin olduğu da görülmekte kısacası müşahede edilmektedir.

İşte bu süreç içinde özellikle göçle gelen fakat ailelerin para kazanmak için sokağa ittiği çocuklar eylemli suça ve suçlara da yönelmektedir. Bu kapsamlı bir araştırma konusu olup adeta kalıcı olarak geldikleri anlaşılın ve insani değerleri korumanın yanında sosyal dokuyu bozan ve gelecek yıllarda denetimleri asla mümkün olamayacak boyutlara ulaşabileceği endişesini de doğurmaktadır. İşte sadece bu nedenle “Nüfus İşleri ve Göç Bakanlığı” gibi bir birimin kurulmasında ülkemizin yararı olduğu kadar dünyaya da örnek olması açısından da büyük bir ihtiyaç vardır. Bu cümlelerden olarak her birisi ayrı ayrı incelenmesi gereken yalnızlaşma, yabancılaşma ve yozlaşma toplumun genel düzeyinde görülmektedir. Bu konu sosyolojik olduğu kadar psikolojik hatta giderek ekonomik ve siyasal boyutlu da kabul edilmektedir.

Bu gözlemlerimize ve saptamalarımıza bağlı olarak medya ve popüler kültür, hızlı nüfus artışı, aile yapısı ve aile birliğinin erozyonu ile özellikle kurumsal yapıların özellikle de üniversite kadrolarının ilgisizliğini de belirtmemiz gerekiyor. Üzülerek söylemek gerekirse milli eğitim sistemimizin ve üniversitelerimizin bilimsel açılardan da giderek ivme kaybetmesi yanında ulusal mensubiyet bilincinin aksine, ideolojik temellere dayandırılan

Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi

uyum ve etkileşimden uzak hissi ve gayri insani davranışlar da hızla artmaktadır. Asla kamu yönetimi içinde olmaması gereken dilsel ve dinsel bağnazlığı ve yetersizliği yanında siyasi tutum ve davranışlarının da bu süreci olumsuz ve uyumsuz yönde tetiklediğini de belirtmek isteriz.

Çünkü hâlihazırda var olan yürürlükteki demokratik sisteme aykırı olarak kişisel tutum, inanç ve tercihlerin ders müfredatlarının aksine bireysel tercihlerle ortaya konulması ve öğrenciler üzerine kurulan, sınıf geçme kaygısına yönelik baskı batı üniversitelerinde dahi görülmektedir. Kısacası eğitim sisteminin bozulması ve yetersizliği olarak bireyler burada öğrenciler yalnızlaşmakta var olan sisteme de yabancılaşmakta; sokağa itilen çocuklarımız ise denetim fonksiyonu bulunmayan bu çarpık sistemden uzaklaştırıldığından yozlaşma kavramıyla da tanışmaktadırlar. Okuyan kesimin pasifize edilmesi korkak ürkek ve geri çekilen bir davranış sergilemesi yanında göç ile gelenlerin daha da çarpık bir demografik yapıyı yansıtmaları genç kesimlerin içe kapanık veya ilgisizlik ve hatta duyarsızlık algısıyla toplum dışı kalmalarına da etki etmektedir. Sonuç olarak kısacası had safhaya ulaşan cehaleti de temsil eden Türkçe iletişim bozukluğu, ekonomik yönden yatırımların oransızlığı yanında özellikle sanayiye yönelik fabrikalaşma ve imalat sektörlerindeki plansızlığın yanında hızlı bir ithalat rejiminden kaynaklanan kalkınma ve istihdam yetersizliğinin de doğurduğu işsizlik ve istihdam sorunları önemli problemler arasında görülmektedir. Diğer bir faktör tarım ürünleri başta hayvancılık gibi temel uğraş alanlarımızdaki törpülenme gerek topraklarımızın doğru kullanılmaması ve plansız yatırımların oluşturduğu çaresizlik demografik bir sorun olan iç göçü de tetiklemekte plansız santraller ve enerji politikalarıyla yerel halkın umudu kırılmakta demoralize bir toplum dokusunun oluştuğu da müşahade edilmektedir.

Gerek eğitim odaklı, sosyal, toplumsal ve gerekse ekonomik düzenin kurulması ve devamlılığı yanında geliştirilen politikaların aynı zamanda yasal yaptırımlarının da ideolojik yaklaşımlarla ele alınması doğru bir politik karara etki eder. Bu cümleden olarak çözüm süreci gibi asla gerçekleşmeyecek bir siyasi kararın kamu desteğinden yoksun olması ve hiyerarşinin bozulması sonucu ülkemiz büyük bir başkaldırı yaşamış ve uçurumun kenarından dönebilmiştir. Bu nedenlerle sadece yöneten değil yönetilenlerin de söz ve düşüncelerine bakmak dinlemek gerekli uyarıları dikkate alarak ülkeyi yönetebilmek açısından başlıca faktörler olarak görülmektedir. Diğer yandan sivil toplum hareketlerindeki yetersizlik ve ulus birliği ve ulusal mensubiyet bilincinin oluşturulamaması diğer bir ifadeyle mensubiyet bilinci algısındaki etnisitelere yönelik aşınma ve daha da önemlisi kurumsal yapılardaki ilgisizlik ve yetersizlik ile ideolojik önyargıların içselleştirilmesi diğer önemli nedenler arasında görülmektedir [1,2].

Maddi imkânsızlıklar nedeniyle gecekondular ailesindeki çocuk, ailenin eksikliğini giderecek ve toplumsallaşmasını sağlayacak olan okula gönderilmemekte ve eve katkı sağlamak için erken yaşta çalıştırılmak zorunda kalmakta ve kendi ailelerinin denetiminden uzak olan çocuk işyerlerinde ve sokakta kötü alışkanlıklar edinebilmektedirler. Konutların çok küçük olması nedeniyle kavga, üzüntü hatta cinsel ilişkiler çocuğun yakınında olabilmekte, çocuk kendini geliştirebileceği, oyunlar oynayacağı bir odadan mahrum olmaktadır. En çok işlenen iki suç türü hırsızlık ve yaralamadır. Yaralamanın daha çok toplumsal uyumsuzluk ve yabancılaşma

Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi

nedeniyle olduğu düşünülmektedir. Hırsızlıkta ilk aklımıza gelen yoksunluk, maddi gereksinimlerin karşılanamamasıdır. Ancak psikologlara göre çocuk, ailenin denetiminden uzakta kalarak sevgi ve sevecenlik eksikliğini gidermek için bu yola başvurmaktadır. Kentleşme aynı zamanda mala yönelik suçların rahat işlenmesi ve gizli kalması için uygun bir ortam da oluşturmaktadır. Ana baba eğitiminin düşük olması, yanlış disiplin yöntemleri, düşük sosyoekonomik düzey, kültürel erozyon ve akraba evlilikleri, ev içinde yaşanan kavga ve gerilimler de sosyoekonomik ve teknik nedenler arasındadır [2].

Gazete ve Medyanın Düzeyi:

Yasama yürütme ve yargı üçgeni içinde dördüncü kuvvet olarak kabul edilen basın son derece önemli rol oynamakta; kamuoyu oluşum süreçlerinde etkili bir model oluşturmaktadır. Bu bağlamda eğitici ve yol gösterici bir rolü ve görevi olması gereken basın günümüzde özellikle ülkemizde gerilim ve gerginliklerden beslenmekte özellikle genç kesimi duyarsızlığa ve kuralsızlığa itmektir. Bu bağlamda özellikle görüntülü medyada suçu ve şiddeti özendiren kanlı ve kinli gerilimli programlar ile örgütlere yönelik açık veya gizli dil ve görüntüler kullanılarak propagandalar yapılmaktadır. Çocuk istismarına yönelik neredeyse her gün cinsellikle ilgili programlar yapılmakta ve haberlere konu olmaktadır. Her gün sadece anayasa ve örgüt sözcüğüne yer verilmektedir.

Medyadaki aşınma sonucu basın ve medya düzey kaybetmiş, mesleki değerlerinin, ahlak ve etik kuralların, ulusal sorunların, kalkınma ve refah politikalarının ve Türkçe dilinin yerini Türkçe dışındaki sözcükler kullanılarak adeta yabancı kökenli emperyal diller almıştır. Kişisel çıkar, kurumsal çıkar ve yozlaşma boyutu içinde kültürel erozyon ve popülizm ulusal çıkar ve ulusal bilinci ortadan kaldırmaktadır. Bu popülist süreç sonucu her birey ve kurum ilişkisi içinde birbirinden nefret eden kişiler oluşturulmuş, sanki tarafsız haber veriyormuş gibi hep aynı kişileri ekranlara taşımış; böylece birbirlerinden nefret eden insanların yaşadığı bir topluluk haline dönüştürülmüştür. Kanlı haberler, şiddet, dans yarışmaları, dedikodular, kayıp aramalar, aile kavgaları, seks maceraları, yabancı aktarımlar vb. gibi birçok haber değeri olmayacak süreç nefreti ve sorumsuzluğu körüklemiştir [3].

Algı Bozukluğu, Sosyal Doku ve Nefret:

Günümüz sosyolojisi sadece toplumları incelemekle kalmaz, bilakis toplumun sorunlarını çözümlene yol ve yöntemlerini arar. Mehmet Tosun Sosyoloji nedir sorusunu aradığı çalışmasında bunun cevabını aramaktadır. Bu bağlamda toplumların en muhtaç olduğu ve mücadele etmesi gereken sorunlarının başında ilgisizlik, bilgisizlik, fakirlik ve yoksulluk ile giderek artan nüfusun doğurduğu işsizlik ve buna bağlı çeşitli denetimsizlikten kaynaklanan uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi suçlar gelmektedir. Bunların yanında diğer etnik kavgalar ve buna bağlı hızla gelişen savaşlar ve göç olgusu sosyal dokuyu bozar ve bireyler arasında

Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi

nefret ve şiddet eğilimlerini de hızla körükler saptamasını yapmaktadır. (Bkz. Mehmet Tosun, Sosyoloji Nedir? 2013).

Aslında sosyoloji Tosun'unun da belirttiği gibi topluluk halinde yaşayan insanların birbirlerini karşılıklı olarak etkilemesinden meydana gelen sosyal kuruluş ve münasebetleri inceler. Bu insan ilişkileri düzenli ve düzeyli olduğu gibi, asla toplumsal düzende ve insan ilişkilerinde kabul edilemeyen kin ve nefrete dayalı eylemleri de içerebilir. Kategorize edersek eğer bizce "Stres ve Korku" yalnızlaşmayı, "Algı Bozukluğu" yabancılaşmayı, "Kültürel Sapma" ise yozlaşmayı çağırıştırıyor. Bu başlıkta ele aldığım çalışmada "3Y" prensibi diyoruz. 21. Yüzyıl incelendiğinde çağımızın hastalığının nedenlerini daha rasyonel inceleyebiliyoruz. Kısacası dünyamızda görülen ve teknoloji pazarlayan ülkelerin lehine gelişen teknolojik ürünler örneğin cep telefonu, bilgisayar donanımları ve internet ağları vb. gibi teknolojik buluş ve gelişmeler insanı kendi küçük evrenine kilitlemiştir. Özellikle bu süreç insanı toplumsal, kurumsal ve grupsal yapılardan ne yazık ki uzaklaştırmış; sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel tüm sorunlarımızla karşı karşıya bırakmıştır. Bu bağlamda nefret suçu, bir kişiye veya gruba karşı ırk, dil, din, cinsiyet ve cinsel yönelim gibi önyargı doğurabilecek nedenlerden ötürü işlenen, genellikle şiddet içeren suçlardır.

Bu cümlelerden olarak eğer bu suç bir defaya mahsus işlenmemişse ve süreklilik arz ediyorsa, suç işleyenler nefret grubu olarak adlandırılırlar. Bu suçları engellemeye ve suç işleyenleri cezalandırmaya yönelik düzenlenmiş yasalara ise nefret yasası denir. Bu gruba giren suç eğilimlerinin ve adedinin arttığı yönde toplumda geniş bir mutabakat vardır. Eşine kızan ve ondan intikam duygusu ile beslenen kişilerin de nefret psikolojisi içinde çocuklarına karşı şiddet uyguladığı ve aile geçimsizliği sonucu çocuğun sokağa itildiğine dair gerek gazete ve gerek medyada birçok haber vardır. Ancak yetkili organların acıma duygusundan başka aile üzerinde bir yaptırım söz konusu olamamaktadır.

Suç Profilinin Değişmesi:

Kırsal kesimlerden gelen toplumsal iç göçler ve kaçak arazi yağmalamalarıyla hızlanan gecekondulaşma genç aileleri ve kuşakları etkileyerek yeni suç potansiyellerini de beraberinde getirmektedir. Ayrıca örgütlü suçlar ve suç profilindeki çeşitlilik artmakta, suça iştirak ve suçu yönlendiren çeteler ile uyuşturucu ve kadın ticareti yanında kumar ve illegal rüşvet ve yolsuzluklar da gündeme gelmektedir. Ceza yasalarında Avrupa Birliği (AB) uyum sürecine yönelik yapılan düzenlemeler suçlu eğilimine cesaret vermektedir [4]. Diğer yandan Ne yazık ki özgür iradeyi ekonomik bağımlılık kilitler. İstihdam ve iş alanı yaratamayan bir siyaset ancak tek sesliliği gündeme getirir.

Oysa demokrasi çok sesliliklidir. Kurum ve kuruluşların verimlilik ilkesine göre çalışması yanında toplumsal refah düzeyini de öngören bir program içinde olabilmesi gerekir. Burada en önemli faktör geri dönüşümü olan ihtiyaçları üst kurullarına ve hatta siyasal erke ulaştırabilen davranışları sergileyebilme cesareti ve görev algısının oluşabilmesidir. Ancak

Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi

gözlemlediğimiz kadarıyla ve hatta uzun süre kamu yönetimi içinde görev yaparak tanık olduğumuz üst kadrolara adeta biat edenlerin bırakınız hizmet üretme görevini özgürlüğün değerini bile ortaya koyabilmesi özellikle bürokratik ve oligarşik özellikle de siyasal yapılarda hiç mümkün görülememektedir.

Göç ve nüfus artışı, konut yetersizliği denetim eksikliği, gecekondulaşma ve çarpık kentleşme yasal boşluklar sonucunda; çalıştırılmaya zorlanmış, sağlık sorunu yaşayan, eğitim alamayan, meslek sahibi olamayan, madde bağımlılığına yönelen, evleri dağılan, şiddete maruz kalmış ve sokağa itilen çocuklar gündeme gelmektedir. Bu çocuklara ithaf edilen sokak çocukları tabiri yanlış; sokak çocuğu değil, sokağa itilen çocuklar vardır. Kimsesizlik algısı içinde bu çocukları bekleyen tehlikeler; duygusal şiddet, bedensel şiddet ve cinsel şiddet olarak özetlenebilir. Ruhsal ve toplumsal şiddet yönelimleri ile kişilik bozuklukları, bağımlılık, şiddet ve suç ilişkileri arasında doğrudan ve dolaylı bir etkileşim vardır. Bu sebeple sahiplik ve koruyuculuk ilkesi şarttır. Aile eğitim kurumları iş yeri ve çevre ile tüm kurum ve kuruluşlar birlikte eşgüdümlü çalışmalı; yerel yönetimler ve medya bu konulara duyarlı olmalı ve kimsesizlik algısı mutlaka önlenmelidir [5]

Kimler Şiddet Uyguluyor?

Çoğu kez tanıdığı kişiler ve erişkinlerden oluşan ev, okul ve işyeri gibi yakın çevresindekiler, anne, baba ve diğer büyükler tarafından yapılan aile içi şiddet, öğretmenler, görevliler ve diğer öğrenciler tarafından yapılan okul içi şiddet uygulanmaktadır. Aile bireylerinin genç olması, işsizlik, ekonomik güçlük, aile içi kavga ve uyumsuzluk, alkol veya uyuşturucu kullanımı, özellikle çok çocukluluk ile aile bireylerinde ruhsal bozukluk önemli nedenlerdendir. Ayrıca eğitim veren öğretmenlerin kişilik bozuklukları, bölgecilik algısı ve sosyal baskılar ile kalabalık sınıflardaki kontrolsüzlük, disiplin yöntemi olarak aşağılama ve dayak kullanma şiddet eylemini körüklemektedir.

Farklı Şiddet Biçimleri ve Şiddete Maruz Kalmış Çocuklar

Bedensel Şiddet: Çocuğun kaza dışı yaralanmasıdır. Bu yaralanma dövülme, ısırılma, yanma ve benzeri durumlardır. Çocuğa yönelik bedensel şiddet aile içinde yakın çevre, arkadaş ortamı ve okulunda yapılmaktadır.

Duygusal Şiddet: Yalnız bırakma, aşırı koruma, aşırı hoşgörü, baskı, sevgiden yoksun bırakma, sürekli eleştiri, aşağılama, tehdit, suçlama, yok sayma, çocuğun yaşına ve özelliklerine uygun olmayan beklentiler içinde olma, çocuğu aile içi uyuşmazlıklarda taraf tutmaya zorlama, aile içi şiddete tanık etme vb. gibi davranışlardır.

Cinsel Şiddet: Çocuğun rızası olsun ya da olmasın ırzına geçilmesi, cinsel organların ellenmesi, müstehcen sözlere maruz bırakılması, yetişkinin cinsel organlarını okşamaya yöneltilmesi veya zorlanması, fuhuşta kullanılması, çocuğa porno materyal izletilmesi, teşhircilik gibi davranışlara maruz bırakılmasıdır [6].

Madde Bağımlılığı Şiddet ve Suç İlişkisi

Madde bağımlılığı ile şiddet arasında doğrudan ve dolaylı bir ilişki vardır. Madde bağımlılığı, çocuğun ruhsal âlemini bozar ve psikolojik sorunlar ile karşı karşıya kalmasına neden olur. Alkol ve benzeri türevleri ile uyuşturucu çeşitleri çocuğun ruh âlemine etki eder ve cesaret verir. Bunun davranışsal boyutu ya kendine yönelen biçimde ya da dışa yönelik bir eylemdir. Çocuk suçlarında madde bağımlılığının yeri büyüktür. Madde bağımlılığı, birçok bırakma girişimine rağmen kullanılan maddeyi bırakmamadır. Madde bağımlılığı problemi toplum, aile ve bireyin huzur ve sağlığı için çok önemlidir.

Gençler zamanlarının çoğunu okulda geçirmektedirler ve birtakım müdahaleler için en uygun çevreyi sağlamaktadırlar. O halde gerek milli eğitim gerekse yükseköğretim kurumları bununla ilgili özel birimler kurmalı, madde bağımlılığı önlenmelidir. Madde bağımlılığından korunmak için çocukların sosyal ve davranış becerilerinin ve arkadaş gruplarının kısacası çevresinin izlenmesi gerekir. Bu yüzden okullar, aile ve çevre madde kullanımının önlenmesi için hedeflenmiş önleyici ve koruyucu faktörler içinde önemli roller üstlenmektedirler [7, 9].

Kentleşme ve göç olgusunun mastır planlamalar ile ele alınması, yerel yönetim örgüsü içinde kurumlar ve halk destekli yönetim ve denetim programlarının uygulanması kaçınılmazdır. Bireysel madde kullanımı üzerine okul düzeninden, devlet politikasına kadar çevresel etkilenmeler önemli etkiye sahiptir. Devlet politikası kapsamında hazırlanan önleme programları; sigara, alkol gibi tüketimi fazla olan maddeler için vergilerin arttırılması, tedavi merkezlerinin her bölgede yaygınlaştırılması ve çevresel stratejiler olabilir. Ancak bu yetmez. Sıkı bir kurumsal denetim ağının kurulabilmesi gerekir.

Sokağa itilen çocuklar 24 saat sokakta yaşayan, aileleri ile ilişkileri kopuk olup geçimini sokaktan sağlayan, zaman zaman suça bulaşıp zaman zaman tiner, bali gibi uçucu maddeler kullanan ya da bunlara gereksinim duyan, sokağın özgür ortamını mekân edinen çocuklardır. Bu çocukların aile, okul, çocuk kurumları gibi kendine karşı sorumluluğu olan kişi ya da kurumlarla hemen hemen hiç temasları bulunmamaktadır. Çeşitli nedenlerle evden kaçmış, aile ve toplumla olan bağları tamamen kopmuş olan bu çocuklar komünler halinde, kendilerine özgü kurallarıyla köprü altı yaşamını seçmiştir [8].

Sokak Çocuğu Yoktur Sokağa İtilen Çocuklar Vardır

Topluma hizmet ve sosyal sorumluluk projeleri içinde kavramların doğru kullanılmadığı görülür. Bu bağlamda kavramın taşıdığı anlam ile toplumun ve kurumların ona yüklediği yani atfedilen anlam örtüşürülemez. Örneğin terör olaylarını demokratik bir hakmış gibi algılayan kişi ve grupların hatta kurumsal ve siyasal yapıların demokratik eylem biçimi olan

Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi

özgürlüklerin sorumluluk bilinci olduğunu kavramamaları gibi. Kısacası özgürlük her istediğini yapabilmek değildir. Özgürlük sorumluluktur.

Çocuğu sokağa iten başlıca psikolojik, sosyolojik ve eğitim sorunsalı nedenleri; aile ve yaşanan ekonomik sorunlardır. Sokak çocuklarının çoğunluğu %82-89 parçalanmış ailelerden gelmektedir. Yapılan araştırmalarda ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu görülmüştür. Babaların büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu ya da ilkokuldan terk oldukları, annelerin yarısından fazlasının ise hiç okula gitmedikleri dikkati çekmiştir. Sokaklar; şiddet, fiziksel ve cinsel istismar, başkaları tarafından suç işlemeye zorlamak, yanma-yaralanma, kronik-tehlikeli bulaşıcı hastalıklara yakalanma, bakımsızlık sonucu oluşan sendromlar, kaçırılma, öldürülme gibi tehlikeleri besler.

Diğer yandan sokaklardaki şiddete karşı durabilmek ve dayak yediklerinde acı hissetmemek, sokaktaki soğuğa dayanabilmek, yaşadığı zorluklara karşı bedensel ve duygusal güç oluşturabilmek yani kendilerini güçlü ve cesaretli hissedebilmek için uçuca maddelere yönelirler. Bunun dışında sokaktaki grupların ortak yaşamına ayak uydurarak gruba kendini kabul ettirebilmek, tiner-bali gibi maddelerin ucuza kolayca bulunabilmesi de diğer başka etkenlerdir. Örneğin; sokağa itilen ve boyacılık yaptırılan bir çocuk, özellikle köyden kente olan yoğun göçlerin etkisiyle çarpık kentleşme sonucu ortaya çıkmıştır. Kardeş sayısının çok fazla olduğu, ekonomik gelirin yetersiz kalması ve sorumsuz aile olgusu sonucunda çocuk çalıştırılmaya mecbur edilmektedir. Çalıştırılmaya zorlanmış çocuklarda, eğitim başta olmak üzere yaşam alanları daraltılıyor ve çocuk hakları ellerinden alınıyor. Çocuk çeşitli işlerde zorla çalıştırılıyor. Kentte özellikle kâğıt toplamak, dilendirmek, mendil satmak, ayakkabı boyamak; hatta hırsızlık yaparak eve para sağlıyor. Çocuk duygu sömürüsü yaparak yalan söyleyerek para elde etme yoluna itiliyor. Kırsal kesimde ise tarlada çalıştırılmak, sürüye bakmakla karşı karşıya kalıyor. Çocuk isteği dışında babasının isteği doğrultusunda görevlendirilmektedir [9].

Çocuklarımızın risk altında olduğu önemli bir sorun da sağlık problemleridir. Bunlar başlıca; otizm, lösemi, zihinsel ve bedensel engeller... Olduğu gibi sokakta aldığı yara ve bereler yani dövülme izleri de sağlık sorunu olarak karşımıza çıkıyor. Oysa çocukların ihtiyaçlarını karşılamak, yaşamlarını devam ettirebilmek için özel ilgiye, özel beslenmeye ve korumaya ihtiyaç duyulmaktadır [10].

Başlıca Yaşanan Sıkıntılar ve Sorunlar

Çocuklarımızın topluma kazandırılması için toplumdaki her bireyin özverili olması, toplumda yaşayan bireylerin imkânları dâhilinde maddi ve manevi destekte bulunması, engelli çocuklar için eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması, devlet desteğinin arttırılması kaçınılmazdır. Bireylerin toplum içinde sosyal rolleri üstlenmelerine imkân tanınması, en önemlisi bireyin dışlanmaması, kent ağı örgü sistemlerinin kurulması, bu cümlelerden olarak mutlaka nüfus artışının önlenmesi ve denetimli bir yönetim gerekmektedir [11].

SONUÇ

Kimsesiz çocuklar ve sokak çocukları tabirleri yanlıştır. Kimsesiz bırakılan ve sokağa itilen çocuklar vardır. Devleti yönetenler öncelikle bu kontrolsüz nüfusun önüne geçmeli ve evlilik yapacakların önceden rehabilite edilmesi mutlaka sağlanmalıdır. Bu konu kent örgü sistemi içinde ele alınmalı sadece bireylerin iradesine göre değil, düzenleyici ve denetleyici bir mekanizmanın varlığı ve yaptırımları düşünülmelidir. Kent ağ sistemi mutlaka kurulmalıdır. Diğer projelerimizden kadına yönelik şiddet, büyük bir ekonomik sorun olan işsizlik, eğitim düzeyinin düşüklüğü, aşırı nüfus artışı, aşırı tüketim olgusu, gelir dağılımı adaletsizliği, üretimin yetersizliği, yönetim erkinin zafiyetleri, ulusal mensubiyet bilincinin zayıflaması, sivil toplum örgütlerinin algı farkları daha aktif ve etkin bir faaliyet sürdürememesi toplumsal sorunları arttırmaktadır.

Bu yöndeki algı ve uygulama farklılıkları risk altındaki çocuklarımızın hızla artmasına ortam hazırlıyor. Çözüm hep birlikte ortak dil ve model ile konuşmamızı gerektirmektedir. Nüfus artışı mutlaka kontrol edilmeli, çok çocuk politikası terk edilmelidir. Sosyal sorumluluk kişilerin inisiyatifine bırakılamaz. Topluma hizmet devlet aygıtının temel görevidir. Yerel yönetimler ile hükümet uyum içinde olmalıdır. Kent yönetimleri master planlamalar yapmalı kentleri halkla birlikte yönetmeli projeler halk destekli olmalıdır. Devleti yönetenler yasal düzenlemeleri çağdaş normlara uygun olarak yeniden ele almalı ve toplumsal eğitim ile örtüştürmelidir. Acıma duygusunun yerini sosyal sorumluluk bilinci almalıdır. Kamu yönetimi içinde uyumluluk aranmalıdır. Kişisel kaprisler ve kişisel beklentiler bitirilmelidir. Popülist söylem ve yaklaşımlardan kaçınılmalıdır. Yeniden bir yapılanma kaçınılmazdır.

Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi

KAYNAKLAR

Belseven, A., Özdemir, Ç., Tuğ, A., Hancı, H., Yıldırım, Y., B., Madde Kullanımı, Bağımlılıktan Korunma ve Medya, STED, 11:3, 91-93, 2002.

Hancı, H., Gecekondulaşma ve Çocuk Suçluluğu, Adli Tıp Dergisi, 11, 55-62, 1995.

Hancı, H., Çocuk İstismarı ve İhmali, Adli Tıp Bilimleri Bölümü.

Hancı, H., Çocuk Suçluluğu, Türkiye Klinikleri Journal of Pediatric Sciences, 2(2):109-12, 2006.

Hancı, H., Aktaş, E., O., Akçiçek, E., İç Göçlerin Çocuk Suçluluğuna Etkisi, Eğitim Dergisi, 1996.

Hancı, H., Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara “İç Göçler ve Çarpık Kentleşme” Hekim ve Yaşam, S:6/24-28, 1999.

Hancı, H., Çocuk Hakları ve Sözleşmesine Uygun Olarak Çocuk Suçluluğu ile İlgili İç Mevzuatımızda Yapılması Gereken Düzenlemeler, Adli Tıp Dergisi, 1995.

Tatlıldil, E., Kentleşme ve Gecekondu, İzmir, 1989.

Tuncay, S., Türkiye’de Kentleşme ve Göç Olgusu Sürecinde Medya ve Siyasal Katılma İlişkisi, Yeni Düşünceler Dergisi, E.Ü. İletişim Fakültesi, 2008, İzmir.

Tuncay, S., Popüler Kültür Algısı Bağlamında Suç ve Suçluluk Eylemlerinde Kentleşme ve Siyasal Söylemin Önemi, Türkbilim, Yıl:2014, Cilt.2, S:15, İzmir.

Tuncay, S., Türkiye’de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu, Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, 2000.